ISBN: 978-91-90017-96-8

Centrum för forskning om ekonomiska relationer
Rapport 2026:3

Centrum för forskning om ekonomiska relationer
MITTUNIVERSITETET

Centralbankers digitala valutor och bankkunders finansiella planering

Mustafa Nourallah, Hanan Shaban, Izidin El Kalak och Inga Timmerman

Centralbankers digitala valutor och bankkunders finansiella planering

Mustafa Nourallah, Hanan Shaban, Izidin El Kalak och Inga Timmerman

Centralbankers digitala valutor lyfts fram som ett möjligt nästa steg i utvecklingen av framtidens betalningssystem. Flera centralbanker, däribland Sveriges riksbank och Bank of England, undersöker möjligheten att införa egna digitala valutor, men erfarenheter från länder som redan lanserat en digital centralbanksvaluta visar att införandet inte automatiskt leder till att den används av allmänheten. I denna studie undersöker Mustafa Nourallah vid CER, tillsammans med kollegor, vilka faktorer som påverkar individers vilja att använda en sådan valuta, med särskilt fokus på betydelsen av personlig finansiell planering. Utifrån enkätdata från Sverige och Storbritannien analyseras sambanden med finansiell planering, demografiska faktorer samt upplevd säkerhet, integritet och tillit. Resultaten visar att personer som planerar sin ekonomi och regelbundet följer upp sina utgifter är mer benägna att vilja använda en digital centralbanksvaluta än personer som inte gör det. Studien visar också att upplevd säkerhet och skydd av personlig information har stor betydelse för adaptionsviljan. Forskningsresultaten har tidigare publicerats i den internationella tidskriftsartikeln "Personal financial planning and the propensity of central bank digital currency adoption" (El Kalak, Nourallah och Timmerman, 2026).

Inledning

Centralbankers digitala valutor, så kallade Central Bank Digital Currencies (CBDC), har under de senaste åren blivit allt mer aktuella. En CBDC är en digital form av en nations valuta som ges ut av respektive lands centralbank och den är tänkt att fungera som ett komplement till dagens betalningsmedel.[1] Många centralbanker undersöker för närvarande möjligheten att införa CBDC eftersom en sådan valuta har potential att erbjuda säkra, effektiva och lättillgängliga betalningar.[2] Samtidigt som digitala valutor utgivna av centralbanker kan omforma det finansiella landskapet är det osäkert i vilken utsträckning allmänheten faktiskt är förändringsbenägen.[3] Därför har det blivit allt viktigare att sätta sig in i vilka faktorer som påverkar individers vilja att acceptera och använda digitala centralbanksvalutor.[4]

Trots ett växande intresse från många centralbanker har införandet av CBDC hittills varit begränsat. Erfarenheter från bland annat Nigeria visar att införandet av digitala centralbanksvalutor inte automatiskt leder till att befolkningen börjar använda dem.[5] Även centralbankerna i Sverige och Storbritannien betonar att användningsgraden är avgörande för att en digital valuta ska kunna fylla samma funktion som kontanter. Det är dock värt att lägga på minnet att det saknas studier om nationella centralbanksvalutor i Europa, där forskningen fokuserar mer på den digitala Euron.

[1] Thakor (2020); Agur et al. (2022); Niepelt (2024).
[2] Hoang et al. (2023).
[3] Osakwe et al. (2025); Öhman et al. (2025).
[4] Alfar et al. (2023).
[5] Ree (2023); Osakwe et al. (2025).

Tidigare studier om digitala centralbanksvalutor från andra delar av världen har framför allt fokuserat på faktorer som säkerhet, tillit och integritet vid användning av dessa betalningslösningar.[6] Samtidigt pekar forskningen på att dessa faktorer inte enskilt kan förklara varför människor väljer att använda eller avstå från CBDC. Exempelvis användes Nigerias eNaira sparsamt trots aktivt stöd från centralbanken. Det tyder på att flera faktorer behöver beaktas för att förstå individers adaptionsvilja.

En teoretisk utgångspunkt för denna studie var teorin om självkontroll, vilken går ut på att personer som aktivt planerar sin privatekonomi normalt sett är mer benägna att använda nya finansiella tjänster och teknologier.[7] Därav antas hypotesen att bättre finansiell planering är positivt relaterat till viljan att använda CBDC.

Syfte och tillvägagångssätt

Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som påverkar individers vilja att använda CBDC, med särskilt fokus på betydelsen av personlig finansiell planering. Studien analyserar också hur demografiska, socioekonomiska och psykologiska faktorer samverkar med finansiell planering och individers benägenhet att använda CBDC i framtiden.

En enkät konstruerades utifrån tidigare studier. För att besvara ställda forskningsfrågor vände sig enkätundersökningen till personer i Sverige och Storbritannien, två länder där centralbankerna arbetar aktivt för att utveckla egna digitala valutor. Inför den slutliga datainsamlingen granskades enkäterna på både svenska och engelska. Parallellt med språkexperternas arbete testades enkäten i en omfattande pilotstudie med 50 deltagare för att säkerställa att frågorna var tydliga och tolkades såsom det var avsett.

Totalt besvarades enkäten av 756 respondenter, varav 376 var från Sverige och 380 från Storbritannien. Enkäten innehöll demografiska frågor gällande kön, ålder, utbildning och sysselsättning. De som svarade hade varierande könstillhörighet och utbildningsbakgrund, vilket seglar ett relativt heterogent urval.

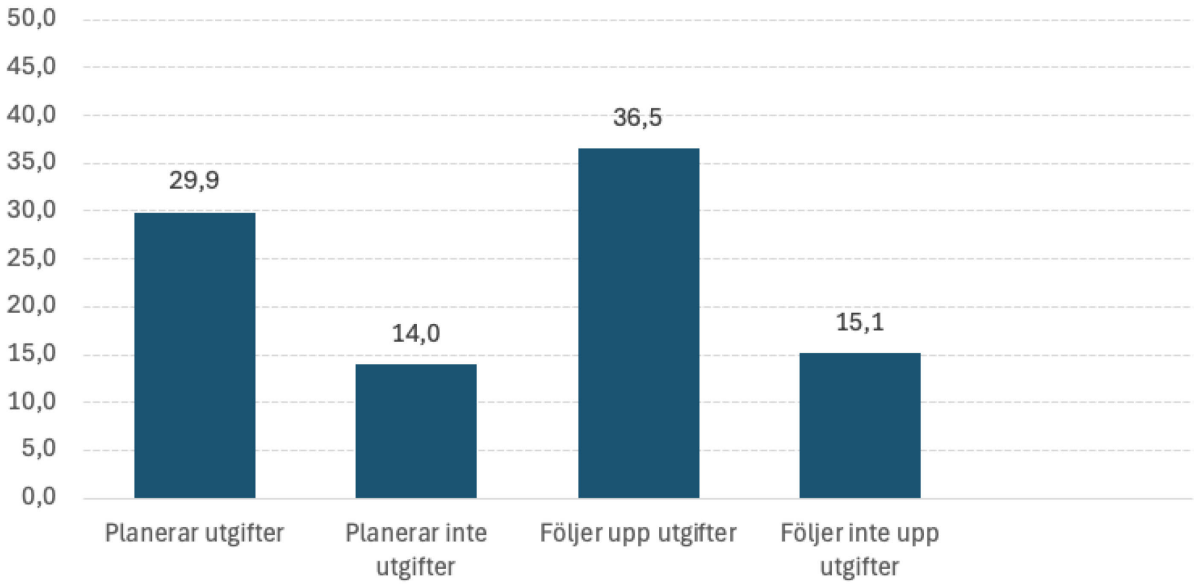
En definition av CBDC tillhandahölls för att undvika missuppfattningar. Utöver det formulerades påståenden om risktagande, sparande och finansiell planering samt om säkerhet, tillit och införande av CBDC. Dessa bedömdes på en femgradig Likertskala, där 1 motsvarade ”instämmer inte alls” och 5 motsvarade ”instämmer helt”.

[6] Sandhu et al. (2023).
[7] Thaler och Shefrin (1981).

För att statistiskt kunna analysera vilka faktorer som har betydelse för benägenheten att använda CBDC användes en regressionsmodell med finansiell planering som huvudvariabel. Detta samband analyserades samtidigt som hänsyn togs till ett antal kontrollvariabler, bland annat kön, utbildningsnivå och vilken enhet respondenten föredrar att använda för att genomföra sina finansiella transaktioner.

Resultat

Resultaten visar att endast omkring en fjärdedel av respondenterna uppgav att de skulle vilja använda en digitala centralbanksvaluta om den infördes i deras land. Samtidigt saknade nästan två tredjedelar tidigare kännedom om CBDC. Studien visar även att en majoritet av deltagarna planerade sina månatliga utgifter, men att färre regelbundet dokumenterade och följde upp utgifterna på ett systematiskt sätt. Figur 1 illustrerar att de deltagarna som uppgav att de planerade sina månatliga utgifter eller regelbundet följde upp sina utgifter i högre utsträckning uttryckte att de skulle vilja använda CBDC än de deltagare som inte gjorde detta.

Figur 1. Andel deltagare som uppgav att de skulle vilja använda en centralbanksutgiven digital valuta (CBDC), uppdelat efter finansiell planering.

Studien visar, med andra ord, ett signifikant samband mellan personlig finansiell planering och viljan att använda CBDC. De som ansåg sig planera sina månatliga utgifter eller regelbundet följa upp dessa var betydligt mer positiva till att använda en digital centralbanksvaluta än övriga respondenter. Detta samband visade sig i både Sverige och Storbritannien, vilket tyder på att resultaten inte är beroende av nationell kontext. Personer som är mer engagerade i sina privatekonomier tycks därmed vara

mer mottagliga för nya finansiella teknologier vilket överensstämmer med tidigare studier.[8]

Flera demografiska faktorer visade sig ha betydelse för viljan att använda en digital centralbanksvaluta. Föga förvånade var yngre mer positiva till denna digitala valuta än äldre. Vidare var högre utbildning, heltidsanställning, tidigare kunskap om CBDC och en större benägenhet att ta finansiella risker kopplade till en högre vilja att använda en digital centralbanksvaluta. Däremot gick skillnaden mellan kvinnor och män förlorad när övriga faktorer inkluderades i analyserna, vilket tyder på att eventuella könsskillnader i stället kan förklaras av exempelvis ålder, utbildning eller tidigare kunskaper om CBDC.

För att bättre förstå varför finansiell planering tycks öka viljan att använda CBDC undersöktes även uppfattningar om huruvida säkerhet, integritet och tillit fungerade som mellanliggande mekanismer. Dessa resultat visar att personer som planerade sin ekonomi också i högre grad uppfattade CBDC som säker och tillförlitlig, vilket i sin tur ökade förändringsviljan. Av de tre faktorerna hade upplevd transaktionssäkerhet störst betydelse, följt av uppfattningen att personlig information skyddas. Tillit hade också en positiv effekt, men sambandet var svagare än för säkerhet och integritet.

Vidare genomfördes kompletterande analyser för att få svar på om resultaten var stabila. Samtliga robusthetstester visade samma övergripande mönster, det vill säga att personer som planerade sin ekonomi hade en större benägenhet att vilja använda CBDC. Ytterligare analyser visade dessutom att tidigare kunskap om CBDC, statistisk kunskap och riskbenägenhet var relaterade till högre adaptionsvilja, men att dessa faktorer inte förstärkte sambandet mellan finansiell planering och den undersökta adaptionsviljan. Bland personlighetsegenskaperna var det endast ett uttalat intresse för ämnet som förstärkte sambandet mellan finansiell planering och viljan att använda CBDC.

Slutdiskussion

Studiens huvudresultat är att personlig finansiell planering visade ett signifikant samband med individers vilja att använda en centralbanksutgiven digital valuta. Personer som planerar sin ekonomi, följer upp sina utgifter och arbetar mer långsiktigt med sin privatekonomi tycks även vara mer positiva till att använda nya digitala betalningslösningar. Beteenden kopplade till ekonomisk planering kan således vara en viktig förklaring till varför vissa är mer öppna för finansiella innovationer än andra.

[8] Walsh och Lim (2020).

Resultaten visar även att viljan att använda CBDC påverkas av demografiska faktorer.[9] Yngre personer, personer med högre utbildning, heltidsanställda och individer med större benägenhet att ta finansiella risker var mer positiva än andra. Detta ligger i linje med bredare trender inom teknikanvändning, där yngre, högre utbildade och ekonomiskt aktiva individer är mer mottagliga för digitala innovationer. Samtidigt framhålls att upplevd säkerhet, integritet och tillit till systemet spelar avgörande roller för om människor är villiga att använda en centralbanksutgiven digital valuta. Det visar att en framgångsrik introduktion av CBDC inte enbart handlar om den tekniska lösningen utan även om hur trygg och tillförlitlig den uppfattas vara av allmänheten.

Utifrån resultaten kan centralbanker och andra beslutsfattare tjäna på att tydligt informera om hur CBDC fungerar och vilka säkerhetslösningar som finns. Digitala centralbanksvalutor kan dessutom kompletteras med verktyg som hjälper användare att planera sin privatekonomi. Exempelvis används funktioner för budgetering och ekonomisk uppföljning i många andra FinTech lösningar.[10] En sådan kombination skulle kunna öka den finansiella kunskapen och göra fler människor positiva till att använda den nya betalningsformen.

Samtidigt betonas att resultaten behöver tolkas med viss försiktighet eftersom studien bygger på enkätdata från en viss tidpunkt och endast omfattar två länder (Sverige och Storbritannien). Framtida studier föreslås därför inkludera flera länder och analysera hur andra faktorer, exempelvis upplevd användbarhet, användarvänlighet och social påverkan, kan påverka människor att vilja använda digitala centralbanksvalutor.

[9] Alfar et al. (2023).
[10] Nourallah et al. (2024).

Referenser

Agur, I., Ari, A. och Dell'Ariccia, G. (2022), "Designing central bank digital currencies". *Journal of Monetary Economics,* Vol. 125, s. 62-79.

Alfar, A.J., Kumpamool, C., Nguyen, D.T. och Ahmed, R. (2023), "The determinants of issuing central bank digital currencies". *Research in International Business and Finance*, Vol. 64, 101884,

El Kalak, I., Nourallah, M. och Timmerman, I. (2026). "Personal financial planning and the propensity of central bank digital currency adoption". *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 44, Nr. 2, s. 149-172.

Hoang, Y.H., Ngo, V.M och Vu, N.B. (2023), "Central bank digital currency: a systematic literature review using text mining approach". *Research in International Business and Finance,* Vol. 64, 101889.

Niepelt, D. (2024), "Money and banking with reserves and CBDC". *The Journal of Finance,* Vol. 79, Nr. 4, s. 2505-2552.

Nourallah, M., Öhman, P. och Hamati, S. (2024), "Financial technology and financial capability: study of the European Union". *Global Finance Journal*, Vol. 62, 101008.

Osakwe, C.N., Ogunmokun, O.A., Elgammal, I. och Kwarten, M.A. (2025), "Individuals' attitudes and their adoption intentions of central bank digital currency: Combining theories and analytics for deeper insights." *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 210, 123857.

Ree, J. (2023), "Nigeria's e-Naira, one year after". *International Monetary Fund,* Vol. 2023, Nr. 104, s. 4-43.

Sandhu, K., Dayanandan, A. och Kuntluru, S. (2023), "India's CBDC for digital public infrastructure". *Economics Letters,* Vol. 231, 111302.

Thakor, A. (2020). "Fintech and banking: what do we know"? *Journal of Financial Intermediation,* Vol. 41, 100833.

Thaler, R. och Shefrin, H. (1981), "An economic theory of self-control". *Journal of Political Economy,* Vol. 89, Nr. 2, s. 392-406.

Walsh, B. och Lim, H. (2020), "Millennials' adoption of personal financial management (PFM) technology and financial behavior". *Financial Planning Review*, Vol. 3, Nr. 3, e1095.

Öhman, P., Nourallah, M. och El Kalak, I. (2025), "Guest editorial – Navigating contemporary FinTech solutions: Revealing potential and challenges. *Financial Services Review*, Vol. 33, Nr 3, s. i-v.